

טהורין! (38) חוץ מדמו.

וכל מראה אדמומית שבו, כלומר, צללתא דדמא של דם המת, כל זמן שיש בהם מראה דם הרי הן מטמאין באהל.

והוינן בה: וכי משקה המת טהורין?

ורמינהו: תנן: משקה היוצא מאדם שהוא טבול יום – דינו כמשקין שנוגע בהן הטבול יום, וכדמפרש ואזיל.

א-פ9 ואלו ואלו, בין המשקין היוצאים ממנו ובין המשקין שנוגע בהן הטבול יום, אין מטמאין את האחרים. לפי שטבול יום אינו מטמא את הנוגע בו.

ושאר כל הטמאין, בין טמאין קלין ובין חמורין, הרי משקין היוצאין מהן דינם כמשקה הנוגע בהן.

ואלו ואלו, המשקין היוצאין מהן והמשקין הנוגעים בהם, הרי הם "תחלה", ראשון לטומאה, ומטמאין אחרים! שהמשקה שנגע בטומאה נעשה תמיד [מגזירת חכמים] ראשון לטומאה, ואפילו אם רק שני לטומאה נגע בו. [ומשקה שיצא משאר הטמאין אינו טמא בגלל נגיעתו בטמא, אלא גזרו בהם רבנן שיהיו ראשון לטומאה כדלקמן].

חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה! שישנם משקין היוצאים מאדם טמא שהן חמורים יותר, שהן אב הטומאה והן: הזוב, והרוק, ומי הרגלים של הזב.

ודייקנן: מאי "קלין" ומאי "חמורין" ששנינו במשנה זו?

מאי לאו "קלין" היינו שרין זוב [שגם בשרץ יש משקין היוצאין ממנו, כגון מי רגלים

בהן רביעית. וראה חזו"א מכשירין [א ט] שהוכיח שדינו כמשקה.

והגרעק"א כתב שחידושו הוא שחייב על כל כזית מהתערובת אם יש בה כזית אחד שניתן לאוכלו בכדי אכילת פרס [וראה רא"ש סוף הל' חלה].
ובתורת חיים הוכיח מדברי הרמב"ם שאפילו אם יש רק כזית או רביעית אחת בכל התערובת חייב כרת ומטמא.
38. תוס' [ד"ה כל] הקשו איך המשקין היוצאים מן המת טהורין, והרי ביציאתם הם נוגעים בו ומקבלים טומאה ממנו. ודרשינן בנדה [נה ב] שיש להם תורת משקה, ולכן העמידו באופן שיוצאים בשפופרת, שכל עוד הם בגוף המת אין עליהם שם משקין, וכשיוצאין ונחשבים משקה אינם נוגעים בו, ולפיכך אינם נטמאים. ובשאר טמאים גזרו אפילו כשיצאו בשפופרת אם יש

והר"ש [מכשירין ו ז] כתב שלא מסתבר שבאופן זה גזרו [בסיפא] על משקין היוצאים מן הזב, שהרי אין גוזרים בדבר שאינו שכיח. ולכן תירץ שמן התורה אינם חשובים משקה, והדרשא בנדה היא אסמכתא בעלמא, ואפילו אם נגעו במת לא גזרו רבנן אלא ברביעית. וראה רש"י פסחים [יו ב ד"ה אבל] שפחות מרביעית מקבלין טומאה ואין מטמאין. ותוס' [שם יד א] כתבו שמקבלין טומאה מדאורייתא אך אין מטמאין אלא מדרבנן. ועיין היטב בחזו"א [מכשירין ט, ב]. וראה משנה אחרונה [נדה י א] שדם המת פחות מרביעית אינו נחשב משקה, וכמבואר לעיל שאינו נחשב משקה מחמת עצמו, אלא רק משום דאחשביה רחמנא ברביעית כ"נפש" לטומאת מת, ועיין בתורת האשם [ה ב].

בעיקרו שיעור חייב על אכילת הצללתא בפני עצמה.

והגרעק"א כתב שחידושו הוא שחייב על כל כזית מהתערובת אם יש בה כזית אחד שניתן לאוכלו בכדי אכילת פרס [וראה רא"ש סוף הל' חלה].

ובתורת חיים הוכיח מדברי הרמב"ם שאפילו אם יש רק כזית או רביעית אחת בכל התערובת חייב כרת ומטמא.

38. תוס' [ד"ה כל] הקשו איך המשקין היוצאים מן המת טהורין, והרי ביציאתם הם נוגעים בו ומקבלים טומאה ממנו. ודרשינן בנדה [נה ב] שיש להם תורת משקה, ולכן העמידו באופן שיוצאים בשפופרת, שכל עוד הם בגוף המת אין עליהם שם משקין, וכשיוצאין ונחשבים משקה אינם נוגעים בו, ולפיכך אינם נטמאים. ובשאר טמאים גזרו אפילו כשיצאו בשפופרת אם יש

שנינו במשנה: דם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות.

תנו רבנן: כתיב "וכסהו", מלמד שדם הניתז ושעל הסכין חייב לכסות.

אמר רבי יהודה: אימתי, בזמן שאין שם דם אלא הוא. אבל יש שם דם שלא הוא — פטור מלכסות!

תניא אידך: "וכסהו", מלמד שכל דמו חייב לכסות.

מכאן אמרו: דם הניתז ושעל אגפים [כותלי בית השחיטה] — חייב לכסות!

אמר רבי שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים שחייב לכסות דם הניתז ושעל אגפים כשלא כסה את כל דם הנפש. דהיינו, שדם הניתז ושעל אגפים הוא מדם הנפש ולכן צריך לכסותו, אבל אם כסה את כל דם הנפש, והדם הניתז ושעל האגפים אינו מדם הנפש — פטור מלכסות אותו, כיון שאין חיוב לכסות אלא את דם הנפש, והרי כולו מכוסה⁽³⁾.

שלן⁽¹⁾, ו"חמורין" היינו מת, שהוא חמור משרץ וזב. שהן אב הטומאה והוא אבי אבות הטומאה. וכיון ששנינו במשנה כי טמאין קלין וחמורין משקין היוצאים מהן הרי הם תחלה, הרי שמשקין היוצאין מן המת אף הן מטמאין, ואילו בברייתא בתוספתא לעיל שנינו שמשקין היוצאין מן המת טהורין?!

ומתצינן: לא! "קלין" היינו שרץ, ו"חמורין" היינו זב [שהוא חמור משרץ, שטמא במשכב ומושב], ולעולם משקה המת — טהור הוא!

והוינן בה: מאי שנא זב וגזרו ביה רבנן על משקין היוצאין ממנו שיהיו ראשון לטומאה, ומאי שנא מת דלא גזרו ביה רבנן כלל שיטמאו משקין היוצאין ממנו?⁽²⁾

ומתצינן: זב, דלא בדילי אינשי מיניה, לפי שהוא חי וגם לא ניכר עליו שהוא טמא — גזרו ביה רבנן על משקין היוצאין ממנו כדי שיתרחקו ממנו!

מת, בדילי אינשי מיניה — לא גזרו ביה רבנן!

2. המהרש"א הקשה לדברי תוס' שמשקין היוצאים מן המת טהורים רק באופן שיצאו דרך שפופרת, לכאורה אפשר להעמיד את המשנה באופן שיצאו משאר הטמאים בלא שפופרת ולכן המשקין טמאים. [ובחזו"א שם ג הוכיח מכאן שמשקין היוצאין משאר הטמאין דרך שפופרת מטמאין] וראה לב אריה ומשנה אחרונה מכשירין [ב ג].

3. בפשטות משמע שרשב"ג סבר כי רק דם

1. רש"י פירש מי רגלים של שרץ, והעיר החזו"א [מכשירין ט ב] שבתוספתא [מכשירין ג ט] שנינו שמי רגלים של בהמה טהור ואינם חשובים משקה. ולכן ביאר שכוונת המשנה ש"משקין היוצאין מהן" אף שאינם משקין גמורים דינם כמשקין גמורים שנוגעים בהם, כי מאחר שלא בדילי מיניה גזרו בהם כדין משקין גמורים. ובמקדש דוד [מג ד] כתב שאינם חשובים משקין להכשר, אך ליטמא גזרו עליהן כמשקין, וראה תוס' לעיל [לה ב ד"ה דם] ורש"י בשבת [עז א ד"ה כ"ש].

ומבארנין: **במאי קא מיפלגי הני תנאים?** (4)

רבנן סברי: "דמו" דכתיב גבי כסוי — כל דמו משמע! רבי יהודה סבר: "דמו" — ואפילו מקצת דמו משמע! שכיון שכסה מקצת מדם הנפש יצא, ואפילו אם נשאר דם

הנפש שאינו מכוסה פטור מלכסות אותו. [שהרי הוא פוטר דם הניתז ואפילו אם הוא דם הנפש] (5). **ורבי שמעון בן גמליאל סבר: "דמו" — המיוחד משמע דהיינו דם הנפש שכולו חייב בכסוי.**

ודאי בכלל דם השפיקה, וחייב כיסוי, וכל הנידון על שאר הדם אם נחשב כנשפך או לא.

ולדעת רבנן שכל הדם חייב בכיסוי, כתב הרש"ש לעיל [פג ב] שצריך שכל הדם יהיה ראוי לכיסוי, ולכן לא שייך כיסוי במקודשין אף שרק חלק מהדם על המזבח [עי"ש שנחשב מוסיף על המזבח וכו'] ואין המצוה מתקיימת בחלק מהדם, וראה אור שמח [שחיטה יד ח].

5. רש"י [ד"ה אבל] כתב ולרבי יהודה אפילו דם הנפש לא בעי כיסוי אלא מקצתו, ודייק **התבואות שור** [ס"ק ל] שגם לדעת רבי יהודה אינו יוצא בכיסוי מקצת שאר הדם, אלא דוקא מקצת דם הנפש, [ורק אם אין שם אלא דם אחר חייב לכסותו]. ולפי זה מובן היטב הכרחו של רש"י שלדעת רשב"ג צריך לכסות כל דם הנפש, שהרי אילו די במקצתו אינו נחלק כלל על רבי יהודה.

וכן פסק הרמ"א [סעי' טו] שימתין עד שיתחיל לירד טיפין כדי שיכסה מקצת דם הנפש, וביאר הגר"א [ס"ק יב] שלא נחלק רבי יהודה על רשב"ג אלא שאין צורך בכל דם הנפש, אבל המקצת שצריך לכסות הוא מדם הנפש דוקא, וראה חזו"א [שם] שסברא הוא שהכיסוי צריך להתקיים בעיקר הדם. ולביאורו מובן למה פסק הרמ"א כרשב"ג ולא סמך על רבנן שאין הכיסוי דוקא בדם הנפש, משום שלרבנן צריך לכסות כולו ואפילו מה שאינו עיקר הדם, אך להלכה שדי במקצתו מסתבר שצריך את עיקר הדם והוא דם הנפש.

אולם הרמב"ן במלחמות ה' כתב שלרבי

הנפש חייב בכיסוי, ואם כן תמוה איך אמר שאם לא כסה דם הנפש עליו לכסות דם הניתז, והרי תלוי אם ניתז דם הנפש או דם אחר, [שהרי רש"י סד"ה אכל כתב שלדעת רשב"ג צריך לכסות את כל דם הנפש ונמצא שאפילו אם כסה כבר מקצתו חייב לכסות גם את הניתז].

וכתב הרמב"ן שאם לא קיים מצוות כיסוי בדם הנפש חייב מדרבנן לכסות את שאר הדם, והחזו"א [יו"ד ג כד] ביאר "במה דברים אמורים" באופן שכסה חלק מדם הנפש ושאר דם הנפש ניתז וחייב לכסותו, אך אם כיסה את כל דם הנפש פטור.

והחתם סופר כתב שהכרחו של רש"י לפרש שרשב"ג חולק על רבי יהודה וסובר שבדם הנפש צריך לכסות כולו, הוא מדבריו בדם הניתז, שכוונתו כי דם הניתז צריך כיסוי רק אם לא כיסה את כל דם הנפש ויתכן שחלקו מעורב בדם הניתז, אך אם כסה את כולו שוב אין צורך לכסות את דם הניתז [וכביאור החזו"א], אך כתב שלהלכה שדי בכיסוי מקצת הדם, אף לרשב"ג די במקצת דם הנפש, וראה בסמוך.

4. יש לדון אם נחלקו מהו "דמו" הטעון כיסוי, אם כולו או מקצתו, או שלא נחלקו בכך שצריך לכסות את כל הדם שנשפך, ורק דנו מהו "דמו" שנחשב בכלל שפיקה לכיסוי.

ובסמוך יובא שנחלקו הפוסקים אם לרבי יהודה די בכיסוי חלק מהדם שלפניו, והיינו שנחלקו מהו "דמו" הטעון כיסוי, או שהדם שלפניו צריך לכסותו כולו ורק על דם הניתז נחלק, והיינו משום שהדם שנשפך כדרכו לפניו

נמצאו שלש דעות בדבר:

א. לרבנן צריך לכסות את כל הדם.

ב. לרבי יהודה חייב לכסות רק מקצת הדם ובלבד שיהא מדם הנפש⁽⁶⁾.

ג. לרבן שמעון בן גמליאל חייב לכסות את כל דם הנפש, ותו לא.

מתניתין:

במה מכסין, ובמה אין מכסין?

מכסין בזבל הרק, ובחול הרק, בסיד, ובחרסית [חרסים שחוקים], ובלבנה, ובמנופה [כסוי החבית שעשוי מחרס] שכתשן עד שנעשו כעפר.

אבל, אין מכסין לא בזבל הגם, ולא בחול הגם, ולא בלבנה ובמנופה שלא כתשן.

ולא יכפה עליו, על הדם, את הכלי.

כלל אמר רבי שמעון בן גמליאל: דבר שמגדל בו צמחים — מכסין בו, ושאינו מגדל צמחים — אין מכסין בו!

גמרא:

והוינן בה: היכי דמי חול הרק, והיינו, מהו שיעור דקותו?

ומבארין: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל שאין היוצר שמשמש בחול לעשיית קדירות צריך לכתשו.

ואיכא דמתני לה שדברי רבה בר בר חנה נסובו אסיפא דמתניתין, ששינונו בה: אבל אין מכסין לא בזבל הגם ולא בחול הגם.

והוינן בה: היכי דמי חול הגם מהו שיעור גסותו? ועל זה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל שהיוצר צריך לכתשו.

והוינן בה: מאי בינייהו דהני תרי לישני?

כל הדם לפיכך אין צריך להמתין עד שיצא כל הדם, ומקורו בעיטור, ולשונו "מכסה אותו מקצת דם ואינו צריך לעמוד שם וכו', ומשמע שצריך לכסות את כל המקצת שלפניו, וכן כתב בגליון מהרש"א שרק אינו צריך להמתין שיצא שאר הדם ולכסות את הדם הניתז אבל כל הדם שבגומא טעון כיסוי, וכמבואר לעיל שנעשית בו שפיכה.

אך דעת הב"ח שאין צריך לכסות אלא חלק מהדם שבגומא לפניו. וסבר שרק מקצת "דמו" טעון כיסוי אף שכולו נשפך ויתכן שנחלקו אם חיוב כיסוי על הגברא, ובקיום מעשה במקצת הדם יוצא ידי חובתו. או שהחיוב על הדם, ובודאי חל בכלולו, ורק בחלק שאינו בכלל שפיכה נחלקו אם חל חיוב על הגברא לכסות

יהודה די בכיסוי מקצת הדם, בין מדם הנפש ובין משאר הדם, ונראה שדעתו כי עיקר הדם הוא במקום שהוא מרובה יותר, וכן מדויק מלשון רבי יהודה במשנה שאם יש דם שלא הוא פטור מלכסות, ומשמע שלא יכסה דם הניתז ופטור על שאר הדם, אלא צריך לכסות שאר הדם שהוא העיקר. וטעם לכך יבואר בסמוך.

6. להלכה פסקו תוס' [ד"ה רבנן] והרי"ף והרמב"ם [יד ח] כרבי יהודה שדי בכיסוי מקצת הדם, כי כשרבי יהודה אומר במשנה "אימתי" כוונתו לפרש, אך בעל המאור והראב"ד [בהשגות לרמב"ם שם] נקטו שכוונתו לחלוק, והלכה כתנא קמא שצריך לכסות כל הדם. ובשו"ע [סעי' טו] פסק שאין צריך לכסות

תלמוד לומר "בעפר"⁽⁸⁾.

ואין לי שאפשר לכסות בו אלא עפר. מנין לרבות זבל הדק וחול הדק ושחיקת אבנים ושחיקת חרסית⁽⁹⁾ ונעורת פשתן דקה, קסמין הנושרים מן הפשתן כשמנפצים אותו, ונסורת של חרשין נגרים דקה, וסיד וחרסית, לבנה ומגופה שבתשן, מנין שכל אלו מכסין בהם? תלמוד לומר "וכסהו" שכיון שלא כתוב "ובעפר יכסנו" שהיה משמע שרק בעפר יכסה אלא כתיב "וכסהו" לפני "בעפר", משמע שיש לדרוש את ה"וכסהו" בפני עצמו ללמד שיתכן גם כסוי שלא

ומשנינן: איכא בינייהו באופן דצריך היוצר לכתשו ולא צריך לכתשו. כלומר, דמיפריך איפרוכי שאינו כתוש אבל נפרך בקלות ביד. ללישנא קמא דאמר "כל שאין היוצר צריך לכתשו" גם חול זה הוא בכלל חול הדק שהרי אין צריך לכתשו, שאפשר לפרכו ביד. אבל ללישנא בתרא, דאמר "כל שהיוצר צריך לכתשו" משמע אפילו אם צריך כתישה כל דהו, כגון חול זה שצריך לפרכו ביד, בכלל חול הגס הוא⁽⁷⁾.

תנו רבנן: אילו נאמר רק "וכסהו", יכול יכסנו באבנים או יכפה עליו את הכלי? —

ניכר, וראה שם שחילקנו בין כסהו הרוח לכיסה בעצמו], אך ביד יהודה כתב שכיסוי כלי אינו כיסוי כלל [כלשון הרמב"ם הי"א שרק בכלי כתב "שאינו כיסוי"] ומגלהו ומכסה בברכה.

9. רש"י במשנה פירש ש"חרסית" היינו שחיקת חרסים, ותוס' הקשו עליו מהברייתא שנקטה גם חרסית וגם שחיקת חרסית ובהכרח שהם שני דברים.

והרמב"ם בפיה"מ שבת [ח ד] כתב שהוא טיט האדמה. [ובמעשר שני ה א כתב שהוא הטיט השרוף, וכתב שם הרע"ב שהיא אדמה שעושים ממנה כלי חרס וראה מלאכת שלמה ושנות אליהו שם].

ובכנסת הגדולה [הגב"י מה] כתב שכך יפרש גם רש"י בברייתא, ששנינו בה גם חרסית וגם כתישת חרסית, ורק במשנה ששנינו בה רק "חרסית" פירש שהיא כתישת חרסים, וראה ב"ח.

ובערוך פירש שחרסית הוא מין סיד, וכן כתב הריטב"א שהוא מין סיד שעושים ממנו חרסים, ורבינו גרשום ביאר שהוא עפר לבן ומעורה באבנים דקים.

כולו. [וכבר הבאנו לעיל פה ב שהאחרונים דנו במעשה דרבי חייא שם, אם כוונתו כרבנן, או שגם לדעת רבי יהודה צריך לכתחילה לכסות את כל הדם, או שדי בכיסוי כל המקצת שלפניו, ורק שאר הדם אין טעון כיסוי, עיי"ש].

7. רש"י פירש שללישנא קמא ראוי לכיסוי כי נפרך ביד והוא בכלל "אין צריך לכתשו" ואילו ללישנא קמא אינו ראוי לכיסוי כיון שצריך כתישה כל שהוא.

והרי"ף הביא רק את הלישנא קמא ודייק מכך הרא"ש שפירש להיפך, וביאר במעדני יו"ט שאם יפרש כרש"י נמצא שפסק לקולא, ובדאורייתא ראוי להחמיר. ובהכרח שנקט כי לישנא קמא סברה שצריך עפר שאין היוצר צריך לכתשו כלל, ואילו עפר שטעון פריכה ביד אינו ראוי לכיסוי. וכן דקדק בלחם משנה מלשון הרמב"ם [היא] "בחול דק שאין היוצר צריך לכתשו" דהיינו כלישנא קמא ולחומר.

8. בתבואות שור כתב שאם כפה עליו כלי נפטר מברכה גם אחר שגלהו כמו בכסהו הרוח בדבר שאין מכסין בו [וכדיוקו לעיל מאין רשמו